

ION NISTOR - OMUL POLITIC

Doina Alexa

Personalitate polivalentă a epocii - istoric, profesor, om politic, ctitor al României întregite, îndrumător cultural - Ion Nistor a fost, așa cum aprecia Alexandru Zub, cu ocazia comemorării a trei decenii de la moartea sa, unul dintre acele spirite constructive "care a avut de spus un cuvânt greu în problema societății românești din prima jumătate a secolului XX"¹.

Personalitatea și activitatea multilaterală a lui Ion Nistor au fost relevate încă din timpul vieții sale; în 1937, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de activitate științifică și didactică, a fost sărbătorit de către colegii de la Universitatea din Cernăuți, dedicându-i-se, cu acest prilej, un volum omagial². La aceasta se adaugă numeroasele articole elogioase din presa vremii, semnate de către Nicolae Iorga, Dimitrie Marmeliuc, Constantin Loghin, Tudose Dracea, Teodor Grossu ș.a.

Ultimele decenii au înregistrat câteva semnificative realizări în reconstituirea operei și biografiei lui Ion Nistor. Între acestea se înscriu: o valoroasă efigie medievistică, alta despre academician sau relativă la prezența culturală, câteva studii de ansamblu apărute în țară și în străinătate, cât și un recent volum de studii editat cu prilejul comemorării a trei decenii de la moartea sa³.

Coordonată esențială a biografiei lui Ion Nistor - activitatea politică este domeniul cel mai puțin cercetat până în prezent.

Referirile din sintezele de specialitate și studiile de ansamblu cu privire la Ion Nistor sau din puținele pagini cu caracter memorialistic pe care ni le-a lăsat sunt departe de a contrazice această afirmație. Încercăm să aducem o completare, din acest punct de vedere stăruind asupra următoarelor aspecte: activitatea desfășurată de Ion Nistor ca ministru delegat cu administrația Bucovinei cu reședința la Cernăuți și ministru de stat reprezentând interesele acestei provincii în Consiliul de Miniștri; președinte al Partidului Democrat al Unirii; fruntaș al Partidului Național Liberal și ca titular al unor importante portofolii ministeriale în guvernele liberale din perioada interbelică.

* * *

În cei 144 ani (1774-1918), cât Bucovina s-a aflat sub dominație habsburgică, activitatea desfășurată pe tărâm cultural și național de către fruntașii românilor din acest teritoriu a reprezentat o eficientă modalitate de luptă politică

pentru apărarea drepturilor, a individualității proprii și realizarea unității naționale.

Din perspectiva acestei considerații, credem că începuturile activității politice a lui Ion Nistor trebuie fixate în anii studenției cernăuțene (1897-1903). Din primul an de studii la Facultatea de Filosofie a Universității "Franz-Josef" din Cernăuți, devine membru al Societății Academice "Junimea", fiind ales în anul 1898, președinte al acesteia. Sub influența ideilor propovăduite de Nicolae Iorga prin "Sămănătorul", de unitatea culturală a tuturor românilor, ce trebuia să premergea celei politice, la 1 ianuarie 1904, editează, la Cernăuți, revista "Junimea literară", Ion Nistor subordonând această publicație, ca și o bună parte a activității științifice și didactice pe care a desfășurat-o în perioada 1904-1914, susținerii dezideratelor naționale românești în Bucovina. Deși nu a fost membru al vreunui partid politic, s-a ancorat temeinic în frământările naționale românești din provincie. Astfel, Ion Nistor a contribuit în mod hotărâtor la resurecționarea luptei naționale a românilor bucovineni și încadrarea ei în contextul larg al mișcării panromânești, în care Regatul român deținea o poziție centrală, ca loc de unde urma să vină sprijinul pentru eliberarea și întregirea națională.

În perioada 1914-1918, împreună cu alți reprezentanți ai curentului irident în Bucovina, s-a refugiat în Regat, iar mai apoi în Basarabia. Aici, în calitate de președinte al Comitetului refugiaților bucovineni, a desfășurat o amplă activitate politică și culturală pentru realizarea unității naționale. Această etapă a activității sale politice va culmina, la 28 noiembrie 1918 cu Unirea necondiționată a Bucovinei cu România, act în realizarea căruia Ion Nistor a avut un rol determinant⁴.

Prin decretul-lege din 18/31 decembrie 1918, care consfințea unirea Bucovinei cu România, Ion Nistor este numit ministru de stat, fără portofoliu, în guvernul Ion I.C. Brătianu⁵. La aceeași dată, prin decretul regal nr. 3745, se stabileau dispozițiile tranzitorii pentru administrația și justiția Bucovinei. Prin art. I, se hotăra rămânerea în vigoare a legilor și ordonanțelor austriece de până atunci. Legile esențiale ce decurgeau din actul Unirii nu puteau fi modificate decât prin decrete-legi. Conform art. II și III, ca reprezentanți ai Bucovinei, intrau în guvernul central, doi miniștri fără portofoliu, unul "delegat al guvernului pentru administrația Bucovinei cu reședința la Cernăuți", iar al doilea la București. Hotărârile Consiliului de Miniștri privitoare la Bucovina nu se puteau lua decât cerându-se avizul ministrului delegat al guvernului la Cernăuți (art.IV). De asemenea, prin art.I, se prevedea dreptul acestuia "de a da ordonanțe privitoare la administrația Bucovinei în cadrul legilor în vigoare". Afacerile străine, armata, siguranța statului, căile ferate, poșta, telegraful, vămile și alte câteva sectoare au trecut în competența ministerelor centrale de resort de la București. Internele, justiția, finanțele, instrucțiunea publică, cultele, lucrările publice, industria, comerțul, asistența socială și salubritatea publică erau grupate în 9 secretariate, după modelul ministerelor, în

cadrul unui serviciu administrativ local, sub conducerea ministrului delegat cu reședința la Cernăuți. Ministrul delegat era secondat de un secretar general, iar în fruntea celor 9 secretariate urmau să fie numiți secretari-șefi⁶.

Iancu Flondor a fost desemnat ministru delegat cu administrația Bucovinei cu sediul la Cernăuți, iar Ion Nistor la București⁷.

Integrarea Bucovinei în cadrul României întregite a fost un proces deosebit de complex, iar sarcina celor doi miniștri delegați, ce urmau să se pună de acord în privința tuturor chestiunilor în acest sens, foarte dificilă. Se impunea depășirea greutăților de după primul război mondial, în timpul căruia Bucovina a reprezentat teatru de operațiuni și rezolvarea problemelor ce decurgeau din racordarea noilor provincii la sistemul economic, politic și cultural al statului național român unitar. La acestea s-au adăugat diferențele de "metodă, principii și concepții"⁸, care s-au manifestat între cei ce aveau menirea să guverneze acest proces.

În privința integrării Bucovinei în cadrul României întregite, în esență, s-au confruntat două puncte de vedere. Unul dintre ele este cel al lui Iancu Flondor și al partizanilor săi, conform căruia după cum se exprima însuși Flondor "până la unirea (integrarea n.n. D.A.) definitivă va trebui să treacă timp de tranziție, în care fiecare provincie urma să-și păstreze un fel de autonomie a sa"⁹.

Celălalt este cel al naționaliștilor integriști, adepți ai lui Ion Nistor, grupați în jurul "Glasului Bucovinei", iar din septembrie 1919, sub stindardul Partidului Democrat al Unirii. Conform acestuia, în opera de reedificare națională, se pune un accent deosebit pe Regatul României, văzut ca factor eliberator, căruia urmau să i se subordoneze deplin și rapid provinciile din fosta monarhie habsburgică, prin unirea lor necondiționată. La acesta se adaugă viziunea centralistă a lui Ion Nistor, conform căreia, "politica locală bucovineană a încetat cu ziua unirii", întreaga activitate urmând să fie subordonată "ideii de stat român național și unitar"¹⁰.

Problema acestui conflict a rămas oarecum controversată până în zilele noastre. În perioada anterioară anului 1947, subiectivismul celor care trăiseră Marea Unire a făcut dificilă emiterea unor păreri întotdeauna obiective. După acest an, vitregia vremurilor a făcut imposibilă, așa cum se știe, desfășurarea de cercetări sistematice referitoare, mai ales, la istoria contemporană a Bucovinei.

Considerăm că abordarea activității desfășurate de Ion Nistor, ca ministru delegat cu administrația Bucovinei cu reședința la Cernăuți și ministru de stat reprezentând interesele acestei provincii în Consiliul de Miniștri, nu este posibilă fără o încercare de limpezire a fondului problemei. Aceasta presupune, de asemenea, câteva referiri succinte la concepția și activitatea politică desfășurată de Iancu Flondor, în perioada 18/31 decembrie 1918 - 15 aprilie 1919, ca ministru delegat cu administrația Bucovinei cu sediul la Cernăuți.

Pentru concepția politică a lui Iancu Flondor este reprezentativ Programul românilor bucovineni, publicat în ziarul "Bucovina", din 24 aprilie 1919¹¹. Cotidianul a fost editat de Iancu Flondor începând cu 18 martie 1919, ca organ de presă ce reprezenta punctul de vedere al grupării autonomiste.

În materie de politică administrativă, Iancu Flondor a fost adeptul convins al descentralizării și păstrării autonomiei provinciale. De aceea, recomanda organizarea Bucovinei într-o unitate administrativă aparte. "Este bine-cunoscut - sublinia Flondor - că România Mare nu se va mai putea administra în modul centralizat de până acum. În interesul bineînțeles al statului unitar, trebuie să se înființeze și la nordul țării [...] pentru teritoriul Bucovinei, ținutul Hotinului din Basarabia și pentru unele părți ale vechiului Regat, un centru administrativ propriu¹²". După opinia sa, "înființarea lui ar schimba repede fizionomia etnică din această parte, garantând siguranța și contribuind la înflorirea statului"¹³.

Apărând autonomia Bucovinei, Iancu Flondor încearcă să obțină de la regele Ferdinand aprobarea pentru continuarea activității Regionalei Căilor Ferate din Cernăuți, arătând că două linii ferate capitale, una care leagă Marea Neagră cu Marea Baltică, iar cealaltă Odessa cu Cehoslovacia, trec și se întretaie la Cernăuți, oraș cu deosebit rol în transbordare¹⁴. Guvernul Român, însă, a desființat Regionala din Cernăuți subordonând-o celei nou înființate la Iași pentru Moldova, Bucovina și Basarabia.

De asemenea, "boierul de la Storojineț", a militat pentru reducerea aparatului funcționăresc, având în vedere că începând cu anul 1919, aici se va instala un masiv aparat administrativ¹⁵.

În privința raporturilor românilor cu celelalte naționalități apreciem că Iancu Flondor a desfășurat o politică suplă și tolerantă.

Astfel, el a încercat, așa cum mărturisea într-un raport trimis regelui Ferdinand "să evit totul ce s-ar resimți de populația neromânească ca o nedreptate"¹⁶. Același raport ne dezvăluie și o parte a cauzelor conflictului dintre Ion Nistor și Iancu Flondor. "Din multele semne ale populației românești - nota Flondor - m-am încredințat că intențiunile mele sunt în general înțelese. Totuși un grup restrâns de tineri bărbați neexperimentați în politică, neînsemnați ca număr și ca forță, cu firi pornite, cer și agitează pentru o bruscă și radicală naționalizare a administrației. Agitația aceasta neliniștește populația și duce în eroare colegii mei de cabinet asupra adevăratei stări din Bucovina, la care are mare parte și ministrul Nistor. Toate stăruințele mele insistente de a mă înțelege cu ministrul Bucovinei au rămas zadarnice. Această stare politică de dizarmonie între domnul Nistor și mine reclamă o grabnică lămurire"¹⁷.

Activitatea politică a lui Ion Nistor ne demonstrează că acesta s-a situat pe poziții diametral opuse în raport cu Iancu Flondor. În privința administrației Bucovinei, el s-a găsit de la început pe o poziție diferită de cea a lui Flondor, militând pentru o centralizare de tip liberal. În articolul *Spre o nouă orientare* publicat în numărul 25 din 13 decembrie 1918, al cotidianului "Glasul Bucovinei", Nistor își afirma limpede viziunea centralistă. "Unindu-ne cu frații noștri din Regat, Ardeal și Basarabia, în cadrele României Mari, am încetat de a face politică izolată și inspirată numai din interesele provinciale. Se impune deci o schimbare radicală în viața noastră politică de până acum; [...]. Trebuie să avem în vedere interesele

întregului neam românesc. Acestor interese superioare trebuie să le subordonăm întreaga noastră activitate politică¹⁸.

Ion Nistor era conștient ca și Iancu Flondor de altfel, de faptul că izvorul conflictului dintre ei se afla în primul rând în concepția diferită privind ritmul de integrare a Bucovinei în structurile statului român. Credem că următoarea apreciere făcută de Ion Nistor, peste ani, în *Istoria Bucovinei* este relevantă: "Nu este mai puțin adevărat că se putea observa pretutindeni o rezistență ostilă față de noua administrație românească [...]. Vechea tensiune între bucoviniști și naționali începu să se accentueze tot mai mult. Din tensiunea aceasta luă naștere conflictul dintre miniștrii Bucovinei, Flondor și Nistor care, în aprilie 1919, cunosc o formă acută"¹⁹.

Cu privire la evoluția conflictului, considerăm semnificative câteva din scrisorile trimise de Sextil Pușcariu, în acel moment director al cotidianului "Glasul Bucovinei" și decan al Facultății de Filosofie din Cernăuți, lui Ion Nistor în perioada decembrie-aprilie 1919 la București.

La 30 aprilie 1919, Pușcariu îl informa pe Ion Nistor: "Flondor de repetate rânduri a dat semnalul de luptă față de secretarii lui, secundat, evident de Dori - Lupu. Articolul lui Rotică, în "Dacia", a fost o bombă și îți leagă ție vina că l-ai inspirat. A căzut chiar vorba: Flondor ori Nistor, ori-or! Însă deocamdată nu e nimic public"²⁰.

Într-o altă scrisoare, din 10 aprilie 1919, Sextil Pușcariu aprecia că: "Noi credem, ca tine, că o conducere cu d-nul Flondor și oamenii lui e imposibilă: avem vederi prea deosebite; orice împăcare ar aduce inevitabile conflicte și ar fi o petecitură. Dacă situația internațională face mai preferabilă o astfel de împăcare temporară, lucru pe care noi aici nu-l putem judeca, s-ar putea încerca pentru vreo lună încă"²¹.

În această stare de lucruri, în aprilie 1919, Iancu Flondor înaintează o notă verbală președintelui guvernului ad-interim, Mihail Pherechide, în care afirma: "După plecarea D-lui președinte Ion I.C. Brătianu la Paris, aproape toate măsurile luate de Consiliul de Miniștri în chestiunea Bucovinei, în special din partea D-lui ministru Nistor, sunt de așa natură că aproape în mod obiectiv ele se prezintă ca o distrugere a administrației țării". De aceea, prin aceeași notă verbală, condiționa rămânerea sa în funcția de ministru delegat cu administrația Bucovinei până la revenirea în țară a lui Ion I.C. Brătianu, de următoarele: respectarea "minuțioasă" a decretului-lege nr. 3745 din 18 decembrie 1918, menținerea Direcției Căilor Ferate din Cernăuți, "organizarea neîntârziată a jandarmeriei în Bucovina" și "excluderea d-lui Nistor de la orice amestec în treburile Bucovinei"²².

Răspunsul guvernului a fost primirea demisiei lui Iancu Flondor și însărcinarea lui Ion Nistor cu administrația Bucovinei, la 15 aprilie stil nou 1919²³. Acest fapt a reprezentat triumful grupării naționaliștilor integriști în lupta lor cu autonomiștii²⁴. Dincolo de caracterul mai versatil, în ceea ce privește activitatea politică a lui Ion Nistor și relațiile pe care acesta și le-a făurit cu oamenii politici liberali în perioada refugului, în vechiul Regat, ne permitem să apreciem, că

deznodământul "crizei bucovinene", a avut ca motiv principal situarea pe poziții ireductibile a celor doi miniștri ai Bucovinei în problema integrării acestei provincii în cadrul României întregite.

Noul ministru delegat a sosit în Cernăuți la 18 aprilie 1919²⁵, pentru a-și lua funcția în primire. Un incendiu catastrofal distrusese o bună parte din comuna Buda de lângă Cernăuți, astfel că prima hotărâre luată de Consiliul Secretarilor-șefi a fost votarea unui ajutor pentru sinistrați. La stăruința lui Ion Nistor, Mitropolitul Vladimir Repta a aprobat oficierea serviciului divin al Învierii, la ora 12 noaptea, ca și în București, asistând împreună cu secretarii-șefi la înălțătoarea serbare religioasă din Catedrala Mitropolitană din Cernăuți.

Într-o proclamație adresată locuitorilor Bucovinei, Ion Nistor îi îndemna pe aceștia să privească cu încredere și dragoste noua stăpânire românească care "garantează pentru ordinea și liniștea țării și respectă drepturile legale ale fiecăruia"²⁶.

În zilele următoare, a fost convocat Consiliul Secretarilor-șefi, cărora Ion Nistor le-a expus "programul de guvernare" - concretizare a concepției sale cu privire la integrarea Bucovinei în structurile statului național unitar. După puțin timp, a avut loc remanierea Consiliului, fiind înlocuiți acei secretari-șefi care "nu înțelegeau să adere la noul program"²⁷. În urma remanierii, Secretariatul general al serviciului administrativ a fost încredințat lui Iorgu Toma, Internele lui Vasile Bodnărescu, Finanțele lui Nicolae Prelici, Justiția lui Erast Mandicevski, Instrucția publică lui George Tofan, Cultele lui Ștefan Saghin, Industria și Comerțul lui Maximilian Hacman, Agricultură lui Filaret Doboș, Salubritatea lui Octavian Gheorghian, iar Lucrările Publice lui Teodor Vicol. Aceste numiri au fost întărite prin decret regal, iar la 7 mai 1919, noii demnitari au depus jurământul față de ministrul delegat²⁸.

Una dintre cele mai importante hotărâri ale Consiliului Secretarilor-șefi de serviciu, a fost introducerea limbii române în instituțiile publice din Bucovina. Considerăm această decizie ca firească în cadrul statului național unitar și sine qua non în vederea integrării organice a Bucovinei în structurile României întregite. Astfel, ordonanța din 7 martie 1919, relativă la probarea cunoașterii limbii române de către funcționarii publici în Bucovina²⁹, a fost urmată, la 16 ianuarie 1920, de un ordin al Secretariatului pentru Afacerile interne al Bucovinei, prin care se prevedea obligativitatea "ca actele de orice natură adresate autorităților românești să fie scrise în limba română". În caz contrar, "actele scrise în altă limbă decât cea română vor fi trecute atât de instanța primă cât și de cea superioară la dosar, fără a fi învrednicite de rezolvarea competentă"³⁰. Mai apoi, la 29 iulie 1920, printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri se prevedea acordarea unui termen de un an funcționarilor publici din noile provincii pentru a-și însuși limba română³¹.

Concomitent cu instituirea acestei legislații, ocuparea funcțiilor din administrație și învățământ a fost condiționată tot mai frecvent de cunoașterea limbii române. În fruntea județelor bucovinene au fost numiți prefecți români, care

i-au înlocuit pe cei austrieci³². De asemenea, în justiție, în cursul anului 1919, în funcțiile de judecători - șefi ale celor 20 de judecătoria districtuale din Bucovina au fost numiți magistrați români³³. La 14 mai 1919, a fost înființată Curtea de Apel din Cernăuți, materializându-se astfel "un vechi și legitim postulat al întregii populațiuni a provinciei". Inaugurarea solemnă a acesteia a avut loc la 14 iulie 1919, în prezența miniștrilor Ion Nistor, Alexandru Constantinescu, Ștefan Ciceo Pop, Vasile Goldiș ș.a.³⁴.

Una din problemele cele mai dificile era cea a învățământului. Mai întâi, limba germană a fost exclusă din învățământul public. Li s-a permis totuși, tuturor minorităților cultivarea prin școală a limbii proprii, dar li s-a impus totodată și deprinderea limbii române. Numărul liceelor, dintre care cele mai multe își sistaseră funcționarea în timpul războiului, a fost redus la necesitățile reale, examinându-se totodată și situația corpului didactic, de care Bucovina, se știe, nu ducea lipsă. Tot în anul 1919, școala normală din Cernăuți a fost transformată în instituție românească și pusă sub conducerea înflăcăratului patriot George Tofan³⁵.

Datorită acestor măsuri, Ion Nistor a fost acuzat în presa minorităților naționale din Bucovina și mai ales în cotidianul "Bucovina" de românizarea accelerată a instituțiilor provinciale³⁶.

Acuzelor de același fel formulate de deputatul socialist Gheorghe Grigorovici, în ședința Senatului din 10 iulie 1920, Ion Nistor răspundea: "Domnul Grigorovici îmi face reproșuri că am suprimat 700 de școli rutene și că în locul lor am deschis școli românești [...]. S-a deschis numai clasa I, iar în clasele celelalte s-a introdus numai limba română, cum trebuie să fie în fiecare școală. Prin urmare, [...] nu s-a tins să se deznaționalizeze pe nimeni, ci numai s-a reparat o nedreptate ce se comisese de mult față de români". Continuându-și pledoaria, afirma pe bună dreptate, că în Bucovina "fiecare naționalitate își are școala ei, învățătorii, revizorii și inspectorii ei și acest lucru fără restricție [...]. Și această politică de egalitate, de dreptate față de pretențiile culturale ale fiecăruia s-a observat în școală și biserică și, în privința aceasta, în Bucovina nu există nici un fel de asuprire, nici o siluire. Școlile ucrainene, nemțești, evreiești, poloneze și maghiare funcționează toate. Neapărat, am creat și școli românești, acolo unde se simțea nevoia și le-am sprijinit cu toată dragostea și interesul pe care trebuie să-l avem pentru propășirea culturii noastre naționale"³⁷.

Trebuie avut în vedere și faptul că pe lângă instituțiile administrative din Bucovina, în 1919, s-a instituit un serviciu de translatură, care a ființat până când funcționarii, în marea lor majoritate necunoscători ai limbii române, își vor fi însușit această limbă.

De asemenea, s-a acordat o grijă deosebită organizării cursurilor de limba română, pentru funcționarii și cadrele didactice de grad primar și secundar. Astfel de cursuri s-au organizat la Cernăuți, cât și pe lângă inspectoratele districtuale din Bucovina. Mulți dintre învățătorii neromâni au fost trimiși în vechiul Regat, sau în comunele românești din Bucovina, pentru a învăța limba română. În toamna anului

1923, aceștia au fost supuși unor examene de limba, istoria și geografia românilor. Celor ce nu au reușit la acest examen, li s-a dat posibilitatea să se prezinte și în anii următori³⁸.

În același spirit s-a acționat și în privința Universității din Cernăuți. În anul 1919, Consiliul Secretarilor-șefi, sub președinția lui Ion Nistor și Ministerul Instrucțiunii Publice al României au hotărât să mențină Universitatea din Cernăuți și să o organizeze ca așezământ de înaltă cultură a Bucovinei³⁹. Prin decretul-lege nr. 4091 din 12 septembrie 1919, s-a hotărât transformarea Universității din Cernăuți în Instituție românească⁴⁰. Organizarea pe baze românești a acestei instituții nu însemna o simplă hotărâre legislativă, ci un proces deosebit de dificil. Cadrele didactice de la Facultățile de Drept și Filosofie erau străini, cu excepția lui Sextil Pușcariu, Constantin Isopescu Grecu și Ion Nistor. După ce, în august 1919, Sextil Pușcariu va părăsi Cernăuțiul, fiind chemat la Cluj, complexa sarcină a reorganizării Universității din Cernăuți îi va reveni lui Ion Nistor.

Nu i-a fost deloc ușor lui Ion Nistor să impună *Alma Mater* românească în Bucovina. Trebuiau depășite animozitățile create de vechea universitate austriacă, biruită opacitatea celor ce considerau un lux de prisos cîtorirea unei a patra Universități românești, atât de aproape de cea ieșeană, argumentarea afirmațiilor că România întregită dispunea de nebănuite rezerve pentru recrutarea unui corp universitar de înaltă ținută științifică⁴¹.

Printre problemele cele mai urgente care se impuneau rezolvate era cea a completării catedrelor vacante rezultate în urma exodului profesorilor austrieci. Li s-a cerut, cum era și firesc, depunerea jurământului față de regele Ferdinand și însușirea limbii române. Dintre aceștia, numai patru au acceptat să-l depună și să-și continue activitatea: A. Peneke, F. Netolitzky, E. Herzog și C. Siegel. Ceilalți au cerut să se întoarcă în Austria. Cu privire la acest aspect, într-un interviu acordat ziarului "Izbânda", în mai 1919, Ion Nistor afirma: "acuzăția că vreau să românizez dintr-o dată, în mod brusc, fără tranziție, Universitatea din Cernăuți nu e întemeiată. Am cerut profesorilor să învețe limba română și să dea examen la această limbă, în care caz voiam să le dau garanția definitivă că-și vor păstra catedrele. Acum au venit la mine, cerând un certificat, că nu pot să-și păstreze catedrele, pentru care caz Austria Germană le-ar fi promis catedre acolo [...]. Ei sunt cei ce grăbesc soluția, împiedicând românizarea cu încetul"⁴².

Despre atmosfera care domnea la Universitatea din Cernăuți, chiar după hotărârea oficială de românizare, Alexie Procopovici îi comunica lui Ion Nistor, într-o scrisoare adresată la 26 noiembrie 1919, următoarele: "voiesc să-ți atrag atenția că Facultatea Filosofică a hotărât să-și deschidă cursurile la 1 decembrie, pe cât am înțeles de la Cîndea. Despre limba în care se vor ține aceste cursuri n-a fost vorba. Probabil că vor ceti nemțește. Cum Ministerul din București n-a luat până acum nici o atitudine, se vede că nu-i vom putea împiedica de a face așa. Vom avea prin urmare o Universitate mai mult cu caracter german chiar, câtă vreme atâtea catedre românești rămân neocupate. Cred că ar trebui luate măsuri de

urgență"⁴³.

Referitor la același aspect, la 27 februarie 1920, Romulus Cândea îl informa pe Ion Nistor: "străinii aceștia (profesorii austrieci n.n. D.A.) întrebuintează orice ocazie să ne sfideze. În programa cursurilor pe semestrul de vară, numai Siegel și-a anunțat cursurile românește, Herzog, franțuzește, Peneke, Netolitzky [...] nemțește, numai nemțește!"⁴⁴. În finalul scrisorii îi lansa următorul apel: "Domnule Ministru, dacă puteți mai faceți rost de câțiva profesori la catedrele vacante, să ne românizăm odată Universitatea"⁴⁵. Pentru rezolvarea acestei probleme, la 3 iulie 1919 Ion Nistor va da o decizie conform căreia candidații la examenul de docență de la Universitatea din Cernăuți vor putea prezenta, până la data de 30 iulie a aceluiași an, teza de docență și în manuscris⁴⁶. Aceleași necesități se circumscrie și ordonanța dată de Ion Nistor, la 1 decembrie 1919, privind suplinirea catedrelor vacante la Facultățile de Drept și Filosofie⁴⁷.

De asemenea, a acordat concursul său nemijlocit ocupării unor catedre universitare de către: Constantin Berariu și Traian Lunguleac la Facultatea de Drept, Radu Sbiera, Dimitrie Marmeliuc, Alexie Procopovici, Leca Morariu, Vasile Grecu, Teodor Balan ș.a. Este semnificativ că toți aceștia vor deveni nume de rezonanță ale științei românești. Astfel, la 24 octombrie 1920, a putut fi inaugurată Universitatea românească din Cernăuți. În calitate de rector, Ion Nistor s-a ocupat de organizarea festivităților inaugurale și s-a făcut purtătorul de cuvânt al multiplelor necesități ale acestei citadele universitare⁴⁸.

Dintre realizările ministrului Ion Nistor, trebuie menționată și preocuparea pentru desfășurarea în bune condiții a campaniei electorale din noiembrie 1919, pentru constituirea primului Parlament al României Mari. În acest sens, după ce la 3 septembrie 1919 s-a dat decretul-lege electoral pentru Bucovina⁴⁹, la 4 septembrie 1919, printr-o ordonanță dată de Ion Nistor s-au stabilit modalitățile concrete de desfășurare a alegerilor parlamentare în cele 19 circumscripții electorale ale Bucovinei⁵⁰. Ion Nistor a fost ales deputat de Vicov, candidând din partea Partidului Democrat al Unirii, al cărui președinte era⁵¹. Ca deputat, în ședințele consecutive ale Corpurilor Legiuitoare din 29 decembrie 1919, ministrul de stat Ion Nistor a prezentat, din însărcinarea suveranului, proiectul legii pentru ratificarea de către Parlament a actului Unirii de la 28 noiembrie 1918⁵².

În rândul înfăptuirilor se înscrie și adoptarea reformei agrare la condițiile concrete din Bucovina. La propunerea sa, Secretariatul pentru Agricultură, a întocmit în anul 1919, o serie de broșuri explicative ale reformei, instrucțiuni pentru instituirea și funcționarea organelor de aplicare și o secție cadastrală pe care a înzestrat-o cu aparatura și materialele necesare⁵³. Ion Nistor este cel care, din inițiativă parlamentară, în ședința Senatului din 14 iulie 1920, prezintă spre ratificare decretul-lege pentru reformă agrară în Bucovina⁵⁴. Relevând caracterul larg, democratic al reformei, aprecia că "toate populațiile din Bucovina capătă pământ, se bucură în mod egal de avantajile legii agrare, fără deosebire de naționalitate"⁵⁵. Pentru întărirea elementului românesc în regiunea dintre Prut și

Nistru s-au întemeiat cinci colonii.

S-au luat măsuri pentru refacerea industriei din Bucovina, mai ales a celei forestiere care reprezenta principala bogăție a acestei zone. S-au reparat căile de comunicații și s-au făcut pași importanți în punerea în circulație a căii ferate Cărlibaba-Borșa. Pentru rezolvarea problemei finanțelor, o deosebită importanță a avut ordonanța dată de Ion Nistor la 7 iunie 1919 cu privire la ștampilarea coroanelor austro-ungare⁵⁶. Această acțiune a fost finalizată în decembrie 1919, deși situația finanțelor a continuat să fie îngreunată de pătrunderea unor cantități masive de coroane neștampilate din Galiția⁵⁷.

Ion Nistor a deținut funcția de ministru delegat cu administrația Bucovinei cu reședința la Cernăuți și totodată de ministru de stat reprezentând interesele acestei provincii în guvernul central de la București, până la 2 mai 1920. Acțiunea inițiată de prim-ministrul Averescu de extindere a organizațiilor Partidului Poporului în toate provinciile, desființarea Consiliului Dirigent, a Secretariatelor și Directoratelor, ca și intenția de a numi candidați proprii în viitoarele alegeri au nemulțumit unele grupări politice din aceste provincii, care au hotărât retragerea reprezentanților lor din guvern. Astfel, la 26 aprilie 1920 își dă demisia Vasile Goldiș urmat, la 2 mai 1920, de Ion Inculeț și Ion Nistor. Astfel s-a încercat producerea unei crize de guvern. Tentativa lor a fost evitată de Averescu prin numirea ca miniștri de stat a lui Teodor Mihali și Petru Groza pentru Transilvania, Sergiu Niță ca reprezentant al Basarabiei și Ion V.Stârcea pentru Bucovina⁵⁸. De altfel, la 3 aprilie 1920, prin decret-regal, au fost desființate Consiliul Dirigent, secretariatele și directoratele din Bucovina și Basarabia. Sarcinile secretariatelor și ale Consiliului Administrativ local al Bucovinei au trecut asupra Comisiei Centrale de unificare și descărcare. Totodată, funcția de ministru delegat cu administrația Bucovinei a fost înlocuită cu cea de președinte al acestei comisii care i-a fost încredințată, după retragerea lui Ion Nistor din guvernul Averescu, lui Dori Popovici⁵⁹.

Odată cu revenirea liberalilor la putere, în ianuarie 1922, Ion Nistor, din mai 1920 senator al Universității din Cernăuți, va fi numit din nou ministru de stat reprezentând interesele Bucovinei. El va deține această funcție pe întreaga durată a guvernării liberale Ion I.C. Brătianu (19 ianuarie 1922 - 30 martie 1926).

În această perioadă, Ion Nistor a contribuit în chip determinant la încadrarea organică a Bucovinei în structurile fundamentale ale statului național unitar român. A acționat în vederea aplicării reformei agrare, consolidarea Universității din Cernăuți, crearea la 1 ianuarie 1926 a tribunalelor de la Storojineț, Suceava și Câmpulung⁶⁰. Printre realizările importante se înscriu și menținerea Mitropoliei Bucovinei și rezolvarea problemei Fondului bisericesc ortodox al Bucovinei. Prin legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 6 mai 1925, administrarea acestuia a fost încredințată unui Consiliu Eparhial sub președinția Mitropolitului Bucovinei, compus în proporție de două treimi din laici și o treime din clerici⁶¹.

În anul 1924, Ion Nistor a fost însărcinat cu o misiune diplomatică. Conduce Comisia oficială română, care poartă negocieri, în martie 1924, la Viena, cu

guvernul Austriei, pentru aplicarea prevederilor Tratatului de pace de la Saint-Germain. În privința Bucovinei rezultatele negocierilor s-au concretizat în cinci convenții, referitoare la fondul de pensii, reglementarea datoriilor și creanțelor austro-ungare, repartitia bunurilor provenite prin trasarea noilor frontiere, regimul apelor, problema împrumutului de război austriac. "Cu semnarea acestor convenții - preciza Ion Nistor - am scutit Bucovina de diverse plăți care pe nedrept i se impuneau și am readus în țară depozitele Fondului Bisericesc care fuseseră evacuate la Salzburg. Una din convențiile încheiate prevedea restituirea unui bogat material artistic referitor la Bucovina, între care harta Bucovinei ridicată în 1774 de colonelul Enzenberg. Tot atunci, am obținut în schimb tabloul lui Franken înfățișând bogățiile lui Cresus, cu chipul lui Mihai Viteazul ca principe oriental. Cu acea ocazie, am făcut studii în arhivele vieneze, unde se găsea un prețios material în legătura cu intrarea României în războiul mondial, care urma să fie copiat de un delegat român și trimis în țară"⁶².

În cadrul activității politice a lui Ion Nistor, un loc important l-a ocupat întemeierea și conducerea Partidului Democrat al Unirii din Bucovina. Rădăcinile acestuia trebuie căutate în fostul Comitet al refugiaților bucovineni ce a activat în vechiul Regat și Basarabia, în perioada 1914-1918, sub președinția lui Ion Nistor. Comitetul a avut un rol determinant în realizarea unirii necondiționate a Bucovinei cu România, la 28 noiembrie 1918. După realizarea unității naționale, membrii fostului Comitet au reprezentat nucleul grupării naționaliștilor integriști, constituită în cursul anului 1919, la Cernăuți, în jurul lui Ion Nistor și al cotidianului "Glasul Bucovinei".

La 15 septembrie 1919, în cadrul unei mari adunări ținute la Palatul Administrativ din Cernăuți, această grupare se transformă în Partidul Democrat al Unirii din Bucovina⁶³. În manifestul electoral din octombrie 1919, constituirea partidului se justifica drept "o trebuință a vieții obștești din Bucovina, în care, prin unirea cu toți românii dintre Nistru și Tisa alte idei trebuie să conducă sufletul poporului decât cele ce l-au condus sub vitrega stăpânire austriacă"⁶⁴. El își propune să realizeze "fără știrbirea drepturilor firești ale nimănui, trecerea de la vechiul regim austriac la noul regim constituțional românesc, care se va modifica și completa, după nevoile vremii în constituția României Mari"⁶⁵.

În programul acestui partid un loc important îl ocupau următoarele probleme: unificarea deplină și consolidarea României întregite; ridicarea țărănimii printr-o largă reformă agrară, vot universal egal, secret și obligatoriu, descentralizarea administrativă; unificarea justiției, libertatea națională, culturală și confesională a tuturor cetățenilor ș.a. În domeniul social se prevedea: recunoașterea a opt ore de muncă pentru muncitori, protecția muncii, asigurarea pensiilor, îmbunătățirea situației funcționarilor, crearea unor școli de comerț și meserii.

În privința politicii externe, se stipula "menținerea demnității și suveranității statului român și orientarea spre acele state și popoare care ne-au ajutat în cel mai greu ceas al dezvoltării noastre"⁶⁶.

Partidul va reprezenta interesele burgheziei și intelectualității, cât și a unor largi pături ale țărănimii române din Bucovina. Organele de conducere ale acestuia, desemnate în Adunarea constitutivă au fost: Ion Nistor - președinte, iar Iorgu Toma și Nistor Andronicescu - vicepreședinți⁶⁷. Organul de presă al partidului a fost cotidianul "Glasul Bucovinei". Această formațiune politică va juca un rol important în integrarea acestei provincii în viața politică a României întregite, conform viziunii centralizate, de esență liberală a conducătorului său.

Având în frunte elemente care se remarcaseră în perioada luptei pentru făurirea unității naționale, Partidul Democrat al Unirii a obținut, în alegerile din noiembrie 1919, 20 de mandate în Adunarea Deputaților și 7 în Senat, ce i-a permis să participe la guvernarea Blocului Parlamentar⁶⁸. După înlăturarea acestui guvern (13 martie 1920), la 19 mai 1920 Partidul Democrat al Unirii aderă la Federația Democratiei Național-Sociale condusă de Nicolae Iorga, ce grupa partidele Blocului Parlamentar trecute în opoziție⁶⁹. În camerele legiuitoare, în urma unor noi alegeri, reprezentanții partidelor din Federație au constituit "opoziția federalistă". Ion Nistor a făcut parte din comitetul de conducere al acesteia⁷⁰.

La Congresul Partidului Democrat al Unirii din aprilie 1920, în programul adoptat, pornind de la considerentul "că unirea s-a făcut dar nu s-a desăvârșit unificarea administrativă", se afirma dreptul la existență ca partid regional⁷¹. Această declarație va fi reînnoită de către Ion Nistor, în iunie 1921, în contextul creat de descompunerea "Blocului Federalist" și încercarea de înlocuire a acestuia, în cadrul Parlamentului, cu un bloc al reprezentanților din noile provincii. Eșuarea acestui plan a apropiat în și mai mare măsură grupările lui Ion Inculeț și Ion Nistor de Partidul Liberal, cu care au început să ducă tratative de colaborare, ajungând până la fuziune⁷².

Așa cum foarte sugestiv aprecia Dimitrie Marmeliuc "armonia prilejuită de entuziasmul unirii începu să dispară pe încetul dintre românii bucovineni; astfel că și forțele acestui partid s-au dispersat rapid"⁷³. O parte a liderilor s-au alăturat grupării lui Dori Popovici, din jurul ziarului "Țărâtimea", care în aprilie 1920, a fuzionat cu Partidul Poporului. În iunie 1920, și-au anunțat demisia mai multe cadre importante, în frunte cu Vasile Bodnărescu, nemulțumit de modul cum s-a soluționat problema candidaturilor în circumscripția Rădăuți, la alegerile din mai 1920. Acesta a întemeiat Partidul Țărănesc din Bucovina care în iunie 1922 a aderat la Partidul Țărănesc⁷⁴.

La rândul său, Ion Nistor, președinte al Partidului Democrat al Unirii, a încheiat, în ianuarie 1922, cartel electoral cu Partidul Liberal, iar în anul următor va fuziona cu acesta din urmă. Imediat după depunerea proiectului de constituție, guvernul a convins pe Ion Inculeț și Ion Nistor, șefii partidelor cu ajutorul cărora Ion I.C. Brătianu arătase regelui în 1922 că face un guvern de coaliție, să fuzioneze cu Partidul Liberal. Menirea acestui act politic, după opinia lui Ion Ciupercă, era să sporească autoritatea atât de contestată, a guvernului de a da țării constituția. În ședința din 29 ianuarie a Camerei Deputaților și 31 ianuarie a Senatului, Ion Nistor

citește declarația de fuziune a partidului său cu Partidul Național Liberal. În cadrul acesteia, a subliniat ideea epuizării rolului partidului său ca partid național regional, ceea ce trebuia să fie o pildă pentru Partidul Național Român din Transilvania⁷⁵. Fuziunea fusese deja votată în adunarea Partidului Democrat al Unirii din 21 ianuarie 1923⁷⁶. În urma fuziunii, Ion Nistor a devenit președinte al Organizațiilor Partidului Național Liberal din Bucovina, iar cotidianul "Glasul Bucovinei" a fost transformat în organ național românesc.

"Am aderat din convingere la programul acestui partid - declara Ion Nistor - pentru că, în îndelungata colaborare cu liberalii, m-am putut convinge de sinceritatea naționalismului lor, de seriozitatea operei lor administrative și de interesul pe care îl au pentru Bucovina. Concepția de armonie socială din ideologia lor corespundea pe deplin simțămintelor mele. Am rămas mereu credincios convingerilor mele naționaliste propovăduite generației noastre de Nicolae Iorga, precum și de Partidul Național Liberal, ale cărui doctrină și ideologie se întemeiau pe ideea națională⁷⁷.

Conduita politică a lui Ion Nistor a fost mult influențată - credem - de faptul că, în timpul celor patru ani cât a fost refugiat în vechiul Regat, s-a aflat în strâns contact cu regele Ferdinand, Ionel Brătianu și alți oameni politici liberali⁷⁸. Atunci, ca și în perioadele cât Ion Nistor a fost ministru de stat reprezentând interesele Bucovinei în guvernele liberale, s-au născut inevitabile afinități și simpatii. Cu privire la acest segment al biografiei lui Ion Nistor, Sextil Pușcariu, la 29 mai 1921, nota în memoriile sale: "mersul său politic îl îndeamnă în mod fatal la liberali"⁷⁹. La 31 mai 1921, Pușcariu făcea o altă remarcă semnificativă: "Nistor și Lapedatu s-au aruncat cu totul în brațele politicii. Amândoi admiratori ai Brătienilor, ei cred că toți oamenii de bine trebuie să slujească Partidul Național Liberal. Mai ales Nistor și-a format niște convingeri mature politice, recunoscând că politica trebuie făcută cu armele tradiționale, numai în luptă aprigă cu adversarul și cu o disciplină de partid de fier"⁸⁰.

Fără îndoială, opțiunea lui Ion Nistor pentru cel mai puternic partid politic al perioadei interbelice a fost unul din factorii importanți ai ascensiunii spectaculoase pe care acesta a cunoscut-o în ierarhia de stat a României întregite.

În perioada interbelică, Ion Nistor a fost unul dintre liderii care au desfășurat o intensă activitate în cadrul Partidului Național Liberal. La 4 ianuarie 1934, Ion Nistor este unul dintre cei care susțin candidatura lui Constantin I.C. Brătianu la conducerea partidului⁸². În urma Congresului Partidului Național Liberal din 5 iulie 1936, Ion Nistor a fost ales membru al Delegației Permanente a acestuia⁸². Totodată, a făcut parte din toate guvernele liberale interbelice, cu excepția celui condus de Constantin Argetoianu (28 septembrie-23 noiembrie 1939)⁸³, deținând portofolii importante.

În guvernul Ion I.C. Brătianu (21 iunie-23 noiembrie 1927), lui Ion Nistor, deputat de Rădăuți⁸⁴, în urma alegerilor din iunie, i se încredințează primul portofoliu ministerial, cel al lucrărilor publice. El își va păstra funcția și în guvernul

liberal următor, condus de Vintilă I.C. Brătianu (24 noiembrie 1924-10 noiembrie 1928)⁸⁵.

În domeniul lucrărilor publice, Ion Nistor considera, așa cum declara într-un interviu acordat ziarului "Viitorul", în septembrie 1927, că, guvernul trebuie să aibă ca preocupări prioritare, "găsirea marilor fonduri necesare refacerii șoselelor noastre" și "pregătirea unei legiuiri ce să pună întreținerea șoselelor pe alte baze decât cele de azi și cu participarea reală la această operă a întregii populații"⁸⁶.

În timpul ministeriatului său, s-au realizat importante lucrări noi în domeniul căilor de comunicație, acordându-se o deosebită importanță Basarabiei unde, așa cum aprecia Ion Nistor în același interviu, "aproape că nu există șosele"⁸⁷. Dintre aceste realizări menționăm: șoselele Soloca-Soloneț, Orhei-Bălți, Bolgrad-Ismail, Cetatea Albă-Budani, Podurile de la Vințul de Jos peste Mureș și Ștefănești peste Prut. De asemenea, s-au efectuat importante lucrări de refacere a șoselelor Sighet-Săcel, Bârsana-Petrova, Târgu Mureș-Câmpeni și Bolgrad-Reni. A susținut, în permanență, necesitatea unor noi fonduri pentru construirea și modernizarea căilor de comunicații, în vederea prosperității economiei naționale⁸⁸.

Din inițiativa sa, în cursul anului 1928, la Ministerul Lucrărilor Publice, s-au elaborat un anteproiect al legislației drumurilor și un altul pentru apărarea și exercitarea profesiei de inginer⁸⁹. De asemenea, a dovedit o preocupare deosebită pentru ajutorarea populației din regiunile care au avut de suferit în urma inundațiilor din toamna anului 1927. Cele mai afectate au fost comunele din zona Prutului, Vășcăuți, Slobozia Baniei, Ceremuș, Boian, cât și alte localități din Bucovina și Basarabia. După vizitarea zonelor calamitate, Ion Nistor a expus situația guvernului. La insistența sa, Consiliul de Miniștri a aprobat acordarea unui prim ajutor, în valoare de cinci milioane lei, pentru populația din aceste zone⁹⁰. De asemenea, a luat măsuri pentru aprovizionarea populației cu porumb, lemn de construcție și refacerea căilor de circulație distruse⁹¹.

În noiembrie 1928, odată cu demisia guvernului național-liberal încetează și mandatul lui Ion Nistor. În conformitate cu prevederile articolului 79 din Constituție, care consfințea calitatea de senatori de drept în Parlament a miniștrilor cu o vechime de cel puțin 6 ani, Ion Nistor a fost prezent, în continuare, în toate legislaturile, până în 1940. Ca senator, s-a evidențiat printre liderii opoziției național-liberale. În calitate de președinte al organizațiilor național-liberale din cele cinci județe bucovinene, a desfășurat o vie activitate politică și națională⁹².

În scurta guvernare I.G. Duca (14 noiembrie-29 decembrie 1933), Ion Nistor, a fost numit ministru de stat, iar mai apoi însărcinat cu conducerea Departamentului Minorităților etnice. La ocuparea funcției, declara că: "atitudinea față de minorități trebuie să fie întemeiată pe dreptate și loialitate, iar colaborarea cu acestea, rodnică și eficientă"⁹³.

În guvernul național-liberal următor, prezidat de Gheorghe Tătărescu (31 ianuarie 1933-17 noiembrie 1937), Ion Nistor a fost însărcinat, la 9 iulie 1934, cu conducerea unor servicii și direcții din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor

Sociale. Pe întreaga perioadă cât a deținut aceste atribuțiuni, va purta titlul de Ministru al Muncii⁹⁴. La 23 septembrie 1935, Ion Nistor a fost confirmat în demnitatea de Ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. În urma remanierii guvernamentale din august 1936, va rămâne titular al Ministerului Muncii, reînființat. Numirea lui Ion Nistor în aceste portofolii s-a circumscris politicii lui Gheorghe Tătărăscu, de comun acord cu Carol al II-lea, de întărire a poziției "tinerilor" liberali în guvern și de subordonare a Consiliului de Miniștri, intereselor monarhului⁹⁵.

Această perioadă a fost una dintre cele mai rodnice din activitatea guvernamentală a lui Ion Nistor. În domeniul legislației muncii și asigurărilor sociale, activitatea sa s-a concretizat într-o serie de măsuri menite să contribuie la relansarea și dezvoltarea economiei românești, protejarea și creșterea gradului de competență a forței de muncă autohtone, în spiritul doctrinei "prin noi înșine".

O importanță deosebită a avut Legea pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor, adoptată la 30 aprilie 1936⁹⁶. Aceasta a stabilit norme vizând pregătirea temeinică, ridicarea calificării profesionale a muncitorilor, la nivelul cerut de sporirea gradului de complexitate al economiei naționale. Unul din obiectivele cele mai importante ale legii era, așa cum sublinia Ion Nistor, în expunerea de motive "dezvoltarea evolutivă a viitorului meseriaș, îndrumându-l către meseriile pentru care are aptitudini, supraveghind perioada de pregătire în timpul uceniciei, completându-i învățătura practică prin cursuri profesionale, întocmite de specialiști, adăpostindu-l în cămine de ucenici și dându-i posibilitatea perfecționării până ce devine lucrător sau meșter"⁹⁷.

În vederea transpunerii în practică a acestor prevederi, Ion Nistor a inițiat construirea căminelor de ucenici de la Timișoara, Hunedoara, Cernăuți, Reșița, Brașov, Dej, Târgu Mureș, Bacău, Târgu Jiu, Slatina, Rădăuți, Suceava ș.a.⁹⁸.

Căminul de ucenici din Cernăuți a avut o capacitate de 300 de locuri de cazare, reprezentând una dintre cele mai grandioase clădiri ale Cernăuțiului interbelic. Acesta va fi inaugurat la 18 august 1937 și a purtat numele lui Ion Nistor⁹⁹.

În baza aceleiași legi, pentru soluționarea problemei orientării profesionale, a înființat, în anul 1937, institutele psihotehnice de la București și Cluj, care au constituit o premieră a domeniului în țara noastră¹⁰⁰. De asemenea, a luat importante măsuri pentru protejarea muncitorilor autohtoni și tot el a fost inițiatorul Institutului și Legii creditului meșteșugăresc, adoptată la 10 martie 1937¹⁰¹.

În domeniul asigurărilor sociale, a inițiat construirea edificiilor caselor de Asigurări Sociale din București, Cernăuți, Câmpina, Brașov, Timișoara și Cluj¹⁰². În cursul anului 1936, ca expresie a preocupării sale, s-au înregistrat progrese notabile în punerea în aplicare a Legii și regulamentului pentru plasarea invalizilor, orfanilor și văduvelor de război, în funcții și locuri de muncă¹⁰³.

Între realizările cele mai importante din domeniul sănătății se înscriu: construirea dispensarului Universității și a Azilului de noapte din Cernăuți, a Preventoriului academic de la Gura Humorului (prima instituție de acest fel din țară)

și spitalului din strada Lahovary din București¹⁰⁴. De asemenea, a luat importante măsuri pentru ocrotirea mamei și copilului, precum: înființarea secțiilor de maternitate pe lângă multe din spitalele județene, preconizând chiar dotarea spitalelor din țară cu astfel de secții. În perioada 1934-1936 au fost înființate centre în peste 200 de dispensare în diverse localități ale țării și patru mari centre de ocrotire a copiilor orfani, la Craiova, Galați, Iași și Cernăuți¹⁰⁵.

Pentru întărirea supravegherii asupra tineretului și contracararea taberelor de muncă organizate în diferite centre din țară de către Garda de Fier, Ion Nistor va iniția Legea pentru organizarea muncii de folos obștesc. Prin aceasta se prevedea realizarea muncii obștești de către toți tinerii până la 21 de ani, care efectuau pregătirea militară¹⁰⁶. Animat de temeinice convingeri democratice, în expunerea de motive a acestei legi, făcută în ședința Senatului din 22 februarie 1937, Ion Nistor sublinia: "În vremurile actuale, agitate de atâtea interese și de atâtea elemente turbulente, care vor să se impună prinzând tineretul fie cu promisiuni, fie cu amăgiri, numeroase state au găsit necesar să insuflă tinerilor generații acel spirit de disciplină, de solidaritate, [...] printr-o pregătire militară completă cu o organizare a muncii în folos obștesc, condusă ca ea să dea cele mai bune rezultate pentru colectivitate și pentru cei care o efectuează. Legea a fost adoptată de Camerele Legiuitoare în ședințele din 17 și 18 martie 1937¹⁰⁷.

Cu ocazia adunării electorale a Partidului Național Liberal, desfășurată la 12 decembrie 1937 la Cernăuți, Ion Nistor a făcut un bilanț al activității sale ca ministru al Muncii, Sănătății și ocrotirilor sociale. Pe bună dreptate, el constata cu satisfacție: "În condițiile acestea, credem că vom putea să facem o nouă guvernare, rodnică și cinstită. Dovada rezidă în realizările trecutei guvernări. Am plătit în trecut lefuri la timp. Mai mult: am reparat nedreptatea ciuntirii salariilor. În ceea ce privește pensionarii, știți prea bine că le-am făcut și lor dreptate. Invalizilor le-am venit în ajutor creând eu legea, datorită căreia invalizii și orfanii au fost primiți în toate posturile și locurile [...]. Se știe prea bine ce am făcut pentru plugari. De asemenea, pentru muncitori. Unii au zămbit, când eu, profesor de istorie, am fost însărcinat să conduc Ministerul Muncii. Dar eu din copilărie și până astăzi sunt un muncitor zilnic, nu cu opt, ci cu zece și chiar mai multe ore pe zi. Prin urmare, am găsit toată înțelegerea pentru muncitor, am făcut legea meseriilor, am unificat legislația muncitorească și am creat o situație legală pentru meșteșugari și pentru muncitorime"¹⁰⁸.

Odată cu demisia guvernului Tătărescu, la 28 noiembrie 1937, a luat sfârșit și mandatul lui Ion Nistor.

În guvernul Gheorghe Tătărescu (24 noiembrie 1939-11 mai 1940) lui Ion Nistor i-a fost încredințat portofoliul cultelor și artelor. În momentul alcătuirii listei guvernamentale, Gheorghe Tătărescu a propus lui Carol al II-lea numirea lui Ion Nistor în fruntea Ministerului de Interne, dar acesta a refuzat¹⁰⁹.

Cu ocazia ocupării funcției ministeriale, la 28 noiembrie 1939 Ion Nistor sublinia că menirea acestui minister este "să vegheze la propășirea celor mai

sublime bunuri ale omenirii: credința în Dumnezeu și întruchiparea a tot ce este mai nobil, frumos și bun în artă". Totodată, evitând să facă o expunere a programului de lucru al acestui minister, deoarece "vremurile prin care trecem cer vorbe și nu fapte", solicita tuturor "muncă și devotament"¹¹⁰.

Preocupările lui Ion Nistor s-au axat, mai ales, asupra soluționării diverselor probleme de cult. A inițiat inventarierea averilor cultului romano-catolic și a purtat discuții cu munșii papal, în probleme privitoare la Concordat și la ordinele călugărești catolice¹¹¹.

Conflictul lui Ion Nistor cu mitropolitul Bucovinei, Visarion Puiu n-a putut fi aplanat decât prin demisia acestuia din urmă, acceptată de Sfântul Sinod și regele Carol al II-lea, la 12 februarie 1940¹¹².

Bun cunoscător al realităților bisericești din Bucovina, ministrul Cultelor și Artelor a pregătit un proiect de lege cu privire la un mod mai eficient de administrare a fondului bisericesc. De asemenea, a acordat importante subvenții bisericilor și mănăstirilor aflate la nevoie¹¹³.

În domeniul artelor, una dintre cele mai importante inițiative a fost ridicarea unui Palat al Artelor în București, ce urma să servească drept sediu tuturor manifestărilor artistice valoroase. Viața artistică a fost sprijinită și prin achiziționarea operelor reprezentative și crearea de mici ateliere pentru tinerii artiști¹¹⁴.

Odată cu remanierea guvernamentală din 11 mai 1940, ca urmare a înțelegerii dintre Carol al II-lea și Gheorghe Tătărescu, Ion Nistor împreună cu alți trei miniștri este nevoit să părăsească guvernul¹¹⁵. Imediat după aceea, eminentului istoric i s-a propus conducerea Institutului Româno-German din Berlin. A refuzat să primească această răspundere, în locul său fiind desemnat Sextil Pușcariu.

Ultimatumul sovietic l-a surprins pe Ion Nistor la București unde, la 27 iunie 1940, participa în calitate de rector al Universității din Cernăuți la Conferința Interuniversitară ce urma să ia în discuție proiectul legii pentru reorganizarea învățământului superior¹¹⁶. În seara zilei de 27 iunie 1940, în vederea consolidării acțiunilor guvernului, Carol al II-lea a introdus în Consiliul de Miniștri câteva personalități din provinciile istorice amenințate, care au avut un rol deosebit în realizarea Marii Uniri. Astfel, la 27 iunie, Ion Nistor intră din nou în guvern ca ministru de stat fără portofoliu. Pentru acest moment dispunem de propriile sale mărturisiri: "chemat noaptea la Tătărescu, m-a invitat să intru în guvern pentru a trata cu rușii asupra Bucovinei. Noaptea, târziu am prestat jurământul la Palat. La 28 iunie am discutat chestiunea cesiunii la Academie. A doua zi, am fost la gară întru întâmpinarea refugiaților din Cernăuți, veniți să susțină cauza lor în Consiliul de Miniștri.

Prin ocuparea Cernăuților de către armata roșie, am suferit o mare pierdere personală. Locuința mea din Cernăuți, cu o bibliotecă de mai multe mii de volume privitoare la istoria românilor, a rămas în mâinile năvălitorilor. Pierderea aceasta veni să dubleze durerea mea de pe urma pierderii Bucovinei de Nord. Atunci - din însărcinarea Academiei - am elaborat un memoriu adresat tuturor Academiei din

străinătate, în care arătam marea pierdere culturală pe care neamul românesc o îndură prin încălcarea Bucovinei și Basarabiei de către armata roșie, solicitând suport moral pentru redobândirea acestei provincii, cu numeroasele așezăminte culturale care se găseau în ele. Tot atunci, am stăruit asupra condițiilor în care, în anul 1918, se înfăptuise unirea Bucovinei, publicând un studiu asupra acestei uniri în limbile germană, italiană și engleză, pentru a lămuri străinătatea asupra drepturilor României asupra Bucovinei"¹¹⁷.

În conjunctura politică binecunoscută din vara anului 1940, guvernul Tătărescu, este înlocuit, la 4 iulie 1940, cu Cabinetul Ion Gigurtu. Odată cu demisia acestui guvern încetează și activitatea politică a lui Ion Nistor.

Deși după 4 iulie 1940, Ion Nistor nu a mai deținut nici o funcție politică nemijlocită, după recuperarea Bucovinei de către trupele române și reinstaurarea stăpânirii românești a fost însărcinat, la 27 iulie 1941 de către Ministerul Educației Naționale să plece la Cernăuți, pentru a face inventarierea patrimoniului Universității. Referindu-se la acest segment al biografiei sale, Ion Nistor rememora peste ani: "Universitatea rămăsese în bună stare, ocupanții ruși o transformaseră în Universitate rusească. Am raportat că situația era de așa natură că Universitatea românească și-ar fi putut reîncepe, în toamnă, foarte bine activitatea. Din nefericire, guvernul antonescian n-a dat urmare propunerii mele, susținută de un memoriu semnat de peste o mie de cărturari bucovineni"¹¹⁸.

Ion Nistor pentru care - cum însuși mărturisea în cuvântarea rostită cu ocazia inaugurării anului universitar 1933-1934, "Universitatea a însemnat instituția careia i-am închinat tot ce am avut mai bun și mai distins în sufletul meu românesc"¹¹⁹, primea astfel o nouă lovitură.

Concomitent cu activitatea politică nemijlocită, dar și după încetarea acesteia, Ion Nistor a luptat pentru apărarea integrității teritoriale a României Mari. Acestor eforturi li se circumscrie activitatea desfășurată de Ion Nistor în cadrul Ligii Antirevizioniste Române, din conducerea căreia a făcut parte din anul 1934¹²⁰, cât și mare parte a operei sale istorice. Lucrările publicate la sfârșitul deceniului al patrulea, odată cu precipitarea evenimentelor internaționale, sunt elocvente în acest sens. Dintre acestea menționăm: Basarabia and Bucovina (1939), cu ediții în germană, italiană și franceză; Unirea Basarabiei cu România (1940), tradusă, de asemenea, în limbi străine de circulație, Vechimea așezărilor românești dincolo de Nistru (1939), Aspecte geopolitice și culturale din Transnistria (1943), Basarabia, pivotul politic al Moldovei voievodale (1944) ș.a.

Acelorași deziderate li se circumscrie și lucrarea, rămasă în manuscris, Expansiunea germană către Estul și Sud-Estul Europei. 1 ianuarie 1939. Ion Nistor a elaborat acest studiu la cererea lui Grigore Gafencu, Ministru al Afacerilor Externe în guvernul Tătărescu. În acest scop, Ion Nistor a utilizat și informațiile serviciilor de resort ale Ministerului Afacerilor Externe. Prin acest studiu, în împrejurările dramatice care se anunțau pentru România, în anul 1939, Ion Nistor considera necesar să-și îndeplinească, până în ultimele clipe, "rolul de a preveni orice

eventualitate de surprindere și de a da alarma la timp, pentru celelalte foruri de răspundere în stat, ca prevenite și în deplină cunoștință de cauză, să avizeze la cele mai eficace mijloace și să-și aducă astfel contribuția salvatoare față de posibilele desfășurări ce se întrevăd"¹²¹.

Prezentarea coordonatelor activității politice a lui Ion Nistor nu ar fi întregită fără referirea la câteva momente dramatice din ultimele două decenii de viață ale acestuia.

Așa cum se știe, odată cu instaurarea dictaturii comuniste, numeroși oameni politici și de cultură au fost supuși unei dure represiuni. După etatizarea Academiei Române, la 10 iunie 1948, Ion Nistor a fost înlăturat din funcția de director al Bibliotecii și Colecțiilor acestei instituții. În același an, este exclus din rândurile profesorilor onorifici ai Universității din București.

După aceea, în anii "vrajbei noastre românești", cum se exprima eminentul istoric în puținele pagini cu caracter memorialistic pe care le-a lăsat posterității, orizonturile i-au devenit tot mai întunecate. Excluderii din toate funcțiile culturale, i s-a adăugat rămânerea fără locuință, greutatea în a-și încasa pensia derizorie fixată de regimul comunist, imposibilitatea de a-și mai publica și împlini opera¹²². În perioada 6 mai 1950 - 8 iulie 1955, a fost întemnițat în penitenciarul de la Sighet, fără să fi fost vreodată judecat sau condamnat. Fără îndoială că, robustețea fizică și perfectul echilibru psihic l-au ajutat să supraviețuiască gulagului comunist, din evidențele căruia numele lui Ion Nistor lipsește¹²³.

În Adunarea Deputaților din 8 decembrie 1923, Ion Nistor afirma: "să zidim la temeliiile României Mari ca și meșterul Manole tot ce avem mai scump și mai sfânt în sufletul nostru pentru ca această temelie să fie trainică și indestructibilă"¹²⁴. Credem că aceste cuvinte ar putea fi considerate o declarație de principiu a lui Ion Nistor în privința dezideratelor care l-au animat în activitatea politică.

Ca ministru delegat al Bucovinei cu sediul la Cernăuți și ca ministru fără portofoliu, reprezentând interesele acestei provincii în Consiliul de Miniștri, Ion Nistor a desfășurat o operă rodnică în direcția unificării legislativ-administrative și economice, aplicarea și adoptarea măsurilor democratice ce au însoțit Marea Unire ținând seama de particularitățile locale. De asemenea, a acționat pentru rezolvarea greutăților ivite și a tuturor doleanțelor populației din Bucovina. În materie de politică față de naționalitățile neromâne, s-a situat pe poziția declarațiilor ferme pe care le-a făcut, respectând drepturile lor. Deși "Glasul Bucovinei" a adoptat uneori poziții ascuțite față de minorități, iar pana istoricului Ion Nistor nu a uitat să zugrăvească nedreptățile suferite de neamul românesc din partea acestora, în timpul stăpânirii austriece, totuși în practică nu s-au înregistrat abuzuri¹²⁵.

În ansamblu, activitatea lui Ion Nistor a reprezentat o operă constructivă, în vederea integrării Bucovinei în structurile statului național unitar român. Sprijinirii acestui proces i s-a circumscris și activitatea Partidului Democrat al Unirii, întemeiat și condus de Ion Nistor.

Ca fruntaș național liberal a desfășurat, atât în cadrul partidului și mai ales a formulelor guvernamentale în cadrul cărora a deținut portofolii, o activitate rodnică în vederea consolidării și propășirii statului român.

De asemenea, Ion Nistor a consacrat o bună parte a activității politice, cât și a operei științifice și culturale, apărării integrității teritoriale și independenței României Mari, printre citorii căreia s-a numărat.

Considerăm că toate acestea converg în a demonstra că Ion Nistor a fost o personalitate de excepție a perioadei interbelice, la fel de valoros ca profesor, istoric, îndrumător cultural și om politic.

NOTE

1. Alexandru Zub, *Istorie și geopolitică: Ion Nistor*, în Ion Nistor (1876-1962), volum îngrijit de Alexandru Zub la împlinirea a trei decenii de la moartea istoricului și omului de stat. Cu tabel cronologic, bibliografie și indice de Mihai Ștefan Ceașu, Iași, Ed. Universității "Al.I.Cuza", 1993, p. 36. (În continuare se va cita: *Ion Nistor (1876-1962)*...)
2. *Omagiul lui Ion Nistor (1912-1937)*, Cernăuți, 1937, 956 p.
3. Pentru o bibliografie de referință privitoare la biografia și opera lui Ion Nistor, vezi *Ion Nistor (1876-1962)*..., p. 34
4. Cu privire la activitatea desfășurată de Ion Nistor pentru desăvârșirea unității naționale, vezi: Ovidiu Vuia, *Profesorul Ion Nistor și epoca sa, până după Marea Unire din 1918*, Bruxelles, 1987; Mihai Ștefan Ceașu, *Ion Nistor luptătorul pentru Unirea Bucovinei cu România și Doina Huzdup, Un episod din viața lui Ion Nistor*, Chișinău, 1918, în *Ion Nistor (1876-1962)*..., p. 110-130.
5. "Monitorul Bucovinei", an 1919, fascicula 7, Cernăuți, 2 ianuarie, p. 2.
6. *Ibidem*, fascicula 8, 5 ianuarie, p.1-2.
7. Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediție și Studiu Bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Ed. Humanitas, 1991, p. 404.
8. Alecu Procopovici, *Cinsprezece ani de la Unirea Bucovinei*, Cernăuți, 1934, p. 24.
9. Sextil Pușcariu, *Memorii*, ed. Minerva, București, 1978, p. 338.
10. Mihai Ștefan Ceașu, *op. cit.*, p. 121.
11. "Bucovina", an II, Cernăuți, 18 martie 1919, p. 1-2. Florin Pintescu, *Concepții politice la Iancu Flondor și Ion Nistor*, în "Codrul Cosminului", Seria nouă, nr.1 (11), 1995, Suceava, p. 253.
12. *Ibidem*, p. 2.
13. *Ibidem*.
14. ASS, fond Iancu Flondor, d. 27, f. 12 (xerocopie).
15. Ion Nistor, *Unirea Bucovinei, 28 noiembrie 1918. Studiu și Documente*, București, Cartea românească, 1928, p. 120.
16. ASS, fond Iancu Flondor, d. 27, f. 12 (xerocopie).
17. Florin Pintescu, *op. cit.*, p. 254.
18. "Glasul Bucovinei", an I, nr. 25, 12 decembrie 1918, Cernăuți, p. 1.
19. Ion Nistor, *op. cit.*, p.255.
20. Arhivele de Stat din Cernăuți, fond Ion Nistor, inv. 988, d. 226, f. 4.
21. *Ibidem*, f. 8-9.
22. Ion Nistor, *op. cit.*, p. 407-408.
23. "Glasul Bucovinei", an II, Ed. Specială, 15 aprilie, Cernăuți, p. 1.
24. *Ion Nistor, (1876-1962)*..., p. 26.

25. "Glasul Bucovinei", an II, nr. 126, 15 aprilie 1919, Cernăuți, p. 1.
26. Ion Nistor, *op. cit.* p. 408.
27. *Ibidem*, p. 409.
28. "Glasul Bucovinei", an II, nr. 141, 13 mai 1919, Cernăuți, p. 1.
29. "Monitorul Bucovinei", an 1919, fascicula 15, Cernăuți, 7 martie, p. 1-2.
30. ASS, fond 101, Prefectura Județului Rădăuți, inv. 231, f. 1-2.
31. "Monitorul Bucovinei", an 1920, fascicula 38, Cernăuți, 5 iulie, p. 1.
32. Ion Nistor, *op. cit.*, p. 409.
33. Iorgu G.Toma, *Justiția în Bucovina, în Zece ani de la Unirea Bucovinei. 1918-1928*, Cernăuți, ed. Glasul Bucovinei, 1928, p. 138 (în continuare se va cita: *Zece ani de la Unirea Bucovinei...*).
34. *Ibidem*, p. 140.
35. Ion Nistor, *op. cit.*, p. 410.
36. "Glasul Bucovinei", an II, nr. 146, 18 mai 1919, Cernăuți, p. 2.
37. *Dezbaterile Parlamentare. Senatul*, Ședința din 10 iulie 1920, în "Monitorul Oficial", partea a III-a, nr. 15, 17 iulie 1920, p. 208-209.
38. Emanoil Iliuț, *Invățământul primar și normal primar în Bucovina, după Unire, în Zece ani de la Unirea Bucovinei...*, p. 302-303.
39. Ion Nistor, *op. cit.*, p. 411.
40. Romulus Căndea, *Invățământul superior, în Zece ani de la Unirea Bucovinei...*, p. 263.
41. Stelian Neagoe, *Ion Nistor - cel mai de seamă istoric și om politic al Bucovinei*, în Ion Nistor, *op. cit.*, p. XX.
42. "Glasul Bucovinei", an II, nr. 146, 18 mai 1919, Cernăuți, p. 2.
43. Arhivele de Stat din Cernăuți, fond Ion Nistor, inv. 988, d.226, f.3
44. *Ibidem*, d. 169, f. 4.
45. *Ibidem*, f. 16.
46. "Monitorul Bucovinei", an 1919, fascicula 42, Cernăuți, 19 septembrie, p. 2.
47. *Ibidem*, fascicula 56, 3 decembrie 1919, p. 12.
48. Dimitrie Marmeliuc, *Inaugurarea Universității*, în "Glasul Bucovinei" an III, nr. 542, 22 octombrie 1920, Cernăuți, p. 1.
49. "Monitorul Bucovinei" anul 1919, fascicula 62, Cernăuți, p. 1.
50. *Ibidem*.
51. Arhivele de Stat din Cernăuți, fond Ion Nistor, inv. 988, d. 246, p. 6.
52. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XXI.
53. Filaret Doboș, *Zece ani de viață agricolă în Bucovina, în Zece ani de la Unirea Bucovinei...*, p. 155-156.
54. *Dezbaterile Parlamentare. Senatul*, Ședința din 14 iulie 1920, în "Monitorul Oficial", partea a III-a, nr. 16, 20 iulie 1920, p. 217-225.
55. *Ibidem*, Ședința din 10 iulie 1920, nr. 15, 17 iulie 1920, p. 209.
56. "Monitorul Bucovinei", an 1919, fasc. 37, Cernăuți, p. 1.
57. "Glasul Bucovinei" an II, nr. 308, 10 dec. 1919, p. 2.
58. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea I, 1918-1933, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 266.
59. Dimitrie Marmeliuc, *Viața politică și presa românilor bucovineni după Unire, în Zece ani de la Unirea Bucovinei...* p. 25.
60. Iorgu G. Toma, *Justiția în Bucovina, în Zece ani de la Unirea Bucovinei...*, p. 142.
61. Aurel Morariu, *Problema fondului bisericesc ortodox-român al Bucovinei, în Zece ani de la Unirea Bucovinei...*, p. 125-126.
62. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XXI.
63. "Glasul Bucovinei" an II, nr. 240, 14 sept. 1919, p. 2.
64. *Ibidem*, nr. 249, 26 sept. 1919, p. 1.

65. *Ibidem*, nr. 264, 26 oct. 1919, p. 1.
66. *Ibidem*.
67. *Ibidem*, nr. 242, 12 sept. 1919, p. 2.
68. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 147.
69. *Ibidem*, p. 108.
70. Ion Agrigoroaiei, *Nicolae Iorga și consolidarea României întregite*, în "Analele științifice ale Universității <<Al.I.Cuza>> Iași", tom XXXVI, 1990, p. 8.
71. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 256.
72. *Ibidem*, p. 109.
73. Dimitrie Marmeliuc, *op. cit.*, p. 256.
74. *Ibidem*, p. 259.
75. Ion Ciupercă, *Opoziție și putere în România anilor 1922-1928*, Iași, Ed. Universității "Al.I.Cuza", 1994, p. 97.
76. Dimitrie Marmeliuc, *op. cit.*, p. 257.
77. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XX.
78. BAR, I.G. Duca, *Memorii*, vol. V, p. 17.
79. Sextil Pușcariu, *Memorii*, București, Ed. Minerva, 1978, p. 525.
80. *Ibidem*, p. 257.
81. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, vol. II, partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 110.
82. *Ibidem*, p. 148.
83. *Ibidem*, p. 150-151.
84. "Glasul Bucovinei", an X, nr. 2041, 12 iulie, 1927, Cernăuți, p. 2.
85. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, vol. I, p. 146-147.
86. "Glasul Bucovinei", an X, nr. 2486, 22 sept. 1927, Cernăuți, p. 2.
87. *Ibidem*.
88. *Ibidem*, an XI, nr. 2647, 19 aprilie 1928, p. 2.
89. *Ibidem*.
90. *Ibidem*, an XX, nr. 2476, 8 sept. 1927, p. 3.
91. *Ibidem*, nr. 2478, 11 septembrie 1927, p. 1.
92. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XXII.
93. "Glasul Bucovinei" an XVI, nr. 4185, 16 noiembrie 1934, p. 1.
94. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, vol. II, p. 572.
95. *Ibidem*, p. 653.
96. "Monitorul Oficial", nr. 99, 30 apr. 1936, p. 1.
97. "Glasul Bucovinei" an XV, nr. 4762, 3 martie 1936, Cernăuți, p. 1.
98. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 22.
99. "Glasul Bucovinei", an XV, nr. 5859, 1 august 1937, Cernăuți, p. 1.
100. *Ibidem*, an XIV, nr. 4791, 12 aprilie 1936, p. 1.
101. *Ibidem*, an XV, nr. 5039, 13 martie 1937, p. 1.
102. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XXIII.
103. "Glasul Bucovinei" an XV, nr. 5005, 4 februarie 1937, Cernăuți, p. 1.
104. Calendarul "Glasul Bucovinei", Cernăuți 1937, p. 253.
105. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 680.
106. "Glasul Bucovinei", an XV, nr. 4995, 30 ianuarie 1937, Cernăuți, p. 2.
107. *Ibidem*, nr. 5219, 14 decembrie, p. 5.
108. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 1041.
109. "Glasul Bucovinei" an XXI, nr. 5777, 29 noiembrie 1939, Cernăuți, p. 1.
110. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 23.
111. *Muzeul Național al Bucovinei*, fond Ion Nistor (documente nenumerotate).
112. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XIV.

113. "Glasul Bucovinei" an XXI, nr. 5880, 9 aprilie 1940, Cernăuți, p. 3.
114. Carol al II-lea *Note Zilnice*, fila 625, apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.* p. 1080.
115. "Glasul Bucovinei" an XXI, nr. 5940, 28 iunie 1940, Cernăuți, p. 1.
116. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XXIV.
117. *Ibidem*.
118. "Anuarul Universității <<Regele Carol al II-lea>> din Cernăuți, 1933/1934 - 1934/1935 - 1935/1936, Cernăuți, 1937, p. 30.
119. Onisifor Ghibu, *Politica religioasă și minoritară a României. Fapte și documente care impun o nouă orientare*, Cluj, 1940, p. 80.
120. Mihai Iacobescu, *O lucrare inedită a istoricului Ion Nistor: Expansiunea germană către Estul și Sud-estul Europei. 1 ianuarie 1939, în Ion Nistor (1876-1962)...*, p. 131.
121. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. XXX-XXXI.
122. *Inchisoarea de la Sighet acuză*, Baia Mare, Editura Gutinul, 1991, p. 5.
123. Gheorghe I. Florescu, *Ion I.C. Brătianu - ctitor al Marii Uniri*, în "Patrimoniul" Chișinău, nr.1/1992, p. 19.
124. Florin Pintescu *op. cit.*, p. 256.
125. În acest sens, stă mărturie cea mai mare parte a operei istorice a lui Ion Nistor.

ION NISTOR - THE POLITICAL MAN

SUMMARY

An essential coordinate of Ion Nistor's biography - the political activity is the field that has been the least approached so far. The present study tries to complete this field underlining the following aspects: the activity developed by Ion Nistor as a delegate minister concerning the administration of Bucovina, having its capital in Cernăuți, and as a minister of state representing the interests of this province in the Minister's Board; as a president of the Democratic Party Union; as a leader of the National Liberal Party and as a holder of some important ministerial portfolios within the liberal governments during the inter-war period.

Generally, speaking, Ion Nistor's activity represented a constructive work concerning the integration of Bucovina in the structures of the Romanian National Unitary State. As a national liberal leader, he developed both within the party and especially the liberal governmental formulas - as part of which he held some portfolios - a fruitful activity regarding the consolidation and the thriving of the rounded off Romania. Ion Nistor also dedicated an important part of his political activity and a part of his scientific and cultural work, to the defence of the territorial integrity and the independence of the Great Romania - he, himself being considered one of its founders.